

KAPCSOLÓDÓ TERÜLETEK

Kiadói tevékenység

96/219

POPOV, G.A.: O sozdanii rossijskoj nacional'noj sistemy „Books in print” = Biblioteka. 1995. 10.no.. 14-20.p.

Az oroszországi nemzeti „Books in print” rendszer létrehozása

Kiadói katalógus; Könyvkiadás

A könyvkiadás szigorú tervezésének megszűnése kaotikus állapotokat teremtett Oroszországban is a könyvpiacra. A spontán alakuló piaci viszonyok következtében jelentősen csökkent a társadalmilag fontos könyvek kiadása, drasztikusan visszaesett az oktatás, a tudomány, a kultúra fejlődése szempontjából értékes könyvek példányszáma, a könyvkiadás tematikai szerkezete átalakult, nemritkán párhuzamosan jelentetnek meg a kiadók bizonyos műveket.

A szovjet korszak 200 kiadójával szemben ma 7000 kiadó működik Oroszországban. Havonta átlagosan 20-30 szervezetet jegyeznek be, amelyek kiadói tevékenységgel is foglalkoznak. A kiadói jogosítványokkal is rendelkező szervezetek többsége évente csak néhány kiadványt jelentet meg. A művek példányszámát a könyv tervezésekor állapítják meg, ma még nincsenek felkészülve a piac igényei szerinti utánnyomásra. Hiányzik a tervezett és a nyomdában lévő könyvekről szóló, szervezett tájékoztatás, nincs megfelelő kapcsolat a kiadók és a könyvkereskedők között. Mindez igen megnehezíti a vásárlók dolgát. A régi kereskedelmi struktúra összeomlott, a megmaradt könyvterjesztők nem birkóznak meg a vásárlók ellátásával, így sok-

szor a kiadók maguk kénytelenek terjeszteni műveiket.

A helyzet leginkább szenvedő alanyai a könyvtárak. Az évente megjelenő 30 ezer könyvből a nagy, általános tudományos és közművelődési könyvtárak csak mintegy 10-15 ezret tudnak megvenni (holott gyűjtőkörük szerint mind a 30 ezerre szükségük volna). Ennek oka nem csak a szűkös gyarapítási keret, hanem elsősorban az, hogy nem tudnak tájékozódni a kiadásra kerülő könyvekről.

A piaci viszonyok kialakulásának feltétele a Books in print típusú tájékoztatási rendszer létrejötte volna Oroszországban is, de az alapját jelentő fejlett nagybani könyvkereskedelem hiányzik. A nagykereskedelem kialakulása új terjesztői infrastruktúra megteremtését feltételezi. Nincs idő azonban arra várni, amíg a nagykereskedelmi viszonyok kialakulnak és megteremtik a Books in print típusú tájékoztatást. Oroszországban szükségszerű a fordított sorrend: meg kell szervezni a könyvpiacról való tájékoztatást, ami elősegítheti a nagy- és kiskereskedelem kialakulását is.

A kialakítandó rendszer fő feladatai: 1. Az információt minden meglévő eszközzel terjeszteni kell a könyvkiadók, -kereskedők, könyvtárak és könyvvásárlók között; 2. Nehéz az információkat összegyűjteni, mivel a kiadók egy része nem szolgáltat adatokat, hiányzik a megfelelő postai és telekommunikációs kapcsolat is. Első lépésként célszerű a Moszkvában és Szentpéterváron működő, mintegy 300 nagy kiadót bevonni a rendszerbe; 3. Fontos a külföldön (elsősorban a volt Szovjetunió államaiban, illetve nyugaton), orosz nyelven megjelent könyvek áttekintése is; 4. Mivel a kötelespéldány-szolgáltatáson alapuló központi katalógizálás nagyon lassú, a könyvtárak maguk kénytelenek feldolgozni az új könyveket, ehhez nagy segítséget nyújhat a Books in print.

A tervezett, illetve nyomdában lévő kiadványokról egységes szerkezetű bejelentés alapján lehet tájékozódni. A kiadók által, minden könyvről külön-külön kitöltött adatlapnak tartalmaznia kell a könyv ISBN-jét, szerzőjének nevét, teljes címét, kiadójának nevét, ETO-jelzetét, megjelenési évét, példányszámát, terjedelmét, formátumát, a kötésre vonatkozó adatot, az illusztrációk fajtáját, a kiadvány nyelvét, a mű első kiadásának nyelvét, a könyv árát rubelben vagy USA-dollárban.

Az orosz Books in print megvalósításának tervezett lépései: a nyomtatott és elektronikus formában megjelenő Books in print adatgyűjtésének, -feldolgozásának és kiadásának tervezése; a Books in print kiadójának megalapítása; a tájékoztatási rendszer eszközparkjának kiépítése; rendezvények, konferenciák, szemináriumok, tanfolyam szervezése a Books in print-ről. A Books in printet egyelőre elsősorban a könyvtárakban szeretnék terjeszteni, nem kereskedelmi alapon. A tervezett rendszer az Oroszországban kiadott könyvek 90%-át fedelné. A külföldön megjelent, orosz nyelvű könyvek felvétele érdekében tárgyalásokat kell kezdeményezni a külföldi Books in print-kiadókkal.

(Rácz Ágnes)

96/220

Networked scholarly publishing. Issue ed. F.W. Lancaster = Libr.Trends. 43.vol. 1995. 4.no. 515-770.p. Bibliogr.

Tudományos művek publikálása elektronikus hálózatokon. – Tematikus szám, 13 közlemény

Egyetemi könyvtár; Egyetemi oktató; Elektronikus folyóirat; Gazdaságosság -könyvtárban; Publikálás -tudományos kiadványoké; Számítógép-hálózat

A közlemények tárgya: 1. Az elektronikus folyóirat fejlődéstörténete. – 2. Mit tud most és mit tudhat még az elektronikus folyóirat. – 3. Tudományos folyóiratok a hálózaton; az olvasó tapasztalatai. – 4. Mit vár a szerző és mit vár az olvasó az elektronikus publikálástól. – 5. Az elektronikus folyóirat mint egy tudományos közösség szíve. – 6. A publikált információ hordozóinak és formáinak szüntelen fejlődése. – 7. A WWW és az Internet-anyag feltárására kialakítandó szabványok jelentősége a tudományos irodalom számára. – 8. Az egyetemi könyvtár feladatai az egyetemi tájékoztatási hálózat kialakítása terén. – 9. Gyarapítási együttműködés az elektronika korában; lehetőségek és problémák. – 10. A tudományos publikáció és a szerzői jog a hálózati elektronikus publikáció világában. – 11. Archiválási problémák a hálózati elektronikus publikáció világában. – 12. Gazda-

sági megfontolások a tudományos cikkek elektronikus publikálása és terjesztése ügyében. – 13. Egyetemi vezetők nézetei a tudományos publikálás lehetséges és kívánatos voltáról (felmérés).

(Autoref.)

96/221

TENOPIR, Carol: Authors and readers: the keys to success or failure for electronic publishing = Libr.Trends. 43.vol. 1995. 4.no. 571-591.p. Bibliogr.

Mit vár a szerző és mit vár az olvasó az elektronikus publikálástól?

Elektronikus folyóirat; Olvasási szokások; Publikálás -tudományos kiadványoké

Az elektronikus publikálás egyik fő előnyeként szokták emlegetni a szerző és az olvasó közötti különbség elmosódását, az ezzel járó közös motivációt, az együttműködés megnövekedett lehetőségét.

Az elektronikus publikálás hívei közül sokan vissza akarják szorítani a hagyományos értelemben vett kiadókat. Ez hosszú távon egy sor alapprobléma, így a magas költségek, illetve az intellektuális tulajdon elvesztésének kérdésére is megoldást hozhat. Az egyetemi kiadók köztudottan nagyságrendekkel olcsóbbak, mint a kereskedelmiek, és sokan sérelmezik azt a gyakorlatot, hogy a szerzői jogok a kiadókhöz kerülnek át. A publikálás olcsóbbá tétele a szerzőnek és az olvasónak is érdeke. Az elektronikus publikálás egyúttal gyorsabbá is teszi az információ eljutását a szerzőtől az olvasóig, ami egyaránt érdeke mindkét csoportnak.

Nem mindenki ért egyet a kiadók kiszorításával, ugyanakkor a kiadók is tudják, hogy szükség van változtatásokra. Lehet, hogy a kiadók marketing és reklámozási funkcióját kell előtérbe állítani, vagy a szerzői jog védelmében és a minőség biztosításában kaphatnának új szerepet (az utóbbit például erraták, aktualizált adatok közlésével.)

A szerzők alapvetően karrierjük építése érdekében publikálnak és azért, hogy hozzájáruljanak szakterületük ismeretanyagához, az egyete-

mes tudáshoz, amivel elismertséget szerezhettek maguknak.

Az elektronikus publikálás elfogadottsága még a szakértői bírálatot alkalmazó folyóiratok esetében is ellentmondásos. Biztató jel, hogy a számos neves orvosi folyóirat szerkesztőiből álló International Committee of Medical Journal Editors el kívánja fogadtatni az elektronikus publikációkat, főként a szakértői bírálaton átesett tanulmányokat.

Ideális esetben az elektronikus publikálás magában foglalja az egyes cikkek előzetes (pre-print) és végleges változatait. A bírálók, az olvasók véleménye, javaslatai is mellékelhetők a dokumentumhoz. Ezzel az ún. virtuális kollégiumok működését segíti elő az elektronikus publikálás, ráadásul gyors kapcsolattartást tesz lehetővé. A szigorú szakértői bírálatot tehát nemhogy rontaná, hanem erősíti az elektronikus publikálás, ami egyaránt érdeke a szerzőnek és az olvasónak. Az előnyök között ott van még a terjedelem kevésbé korlátozott volta, a szerzők körének bővítési lehetősége is.

A szellemi termékek eltulajdonításának különböző formáival kapcsolatban az elektronikus publikálás kapcsán okkal vagy ok nélkül, de nagy az aggodalom. Az eredeti elképzelés, gondolat szerzőjének személye elhomályosodhat, és ezeknek az eredeti gondolatoknak a védelme okán különbséget kell tenni az interaktív eszme-

cserék és a szerzői művek között, mert csak az utóbbiakban védhető az eredetiség. A kifejezett plágiummal kapcsolatos aggodalmak csak részben indokoltak, de tény az, hogy a cikkek szövege könnyen letölthető és néhány kisebb változással továbbadható elektronikus környezetben.

Az új iránt fogékony olvasókat meg kell győzni az elektronikus publikálás előnyeiről. Ez a publikálási mód a javuló technológiával egyre könnyebbé vált és néhány tudományterületen igen elterjedt, a fizika és matematika területén pedig szinte kizárólagos.

Előnyös az is, hogy lehetőséget kapunk az elektronikus médiumokkal való kísérletezésre, a termék független az előállítás helyétől és a könyvtáraktól, könnyebben kereshetünk benne, továbbá tárolóhely szabadul fel.

A kollaboratív írás, a szerepörök felcserélése nem minden olvasó érdeke ugyanakkor. Van, aki nem írni, hanem személyének felfedése nélkül olvasni akar. Az informális kommunikációra pedig elég az e-mail.

A hagyományos publikálás már lehetővé tette eltérő érdekek összeegyeztetését, és miután széles körű igényeket elégít ki, valószínűleg sokáig fennmarad még az elektronikus világban is.
(Koltay Tibor)

Lásd még 129, 218

Az ismertetett cikkek forrásai:

ABI-Tech. – ABI-Technik (DE)
Alexandria – Alexandria (GB)
Am.Libr. – American Libraries (US)
Aslib Proc. – Aslib Proceedings (GB)
Bibliografiâ – Bibliografiâ (RU)
Biblioteka – Biblioteka (RU)
Bibliotekarz – Bibliotekarz (PL)
Bibliotekovedenie – Bibliotekovedenie (RU)
Bibliotheksdienst – Bibliotheksdienst (DE)
Boll.AIB – Bolletino Associazione Italiana Biblioteche (IT)
Buch Bibl. – Buch und Bibliothek (DE)
Coll.Res.Libr. – College and Research Libraries (US)
Čtenář – Čtenář (CS)
El.Libr. – Electronic Libraries (I)
Eur.Res.Libr.Coop. – European Research Libraries Cooperation (I)
IFLA J. – IFLA Journal (I)
Int.Inf.Libr.Rev. – International Information and Library Review (I)
Interlend.Doc.Supply – Interlending and Document Supply (GB)
J.Acad.Libariansh. – Journal of Academic Librarianship (US)

J.Inf.Sci. – Journal of Information Science (GB)
J.Libr.Inf.Sci. – Journal of Library and Information Science (GB)
Libr.Assoc.Rec.Suppl. – Library Association Record. Supplement (GB)
Libr. Hi Tech – Library Hi Tech (US)
Libr.J. – Library Journal (US)
Libr.Q. – Library Quarterly (US)
Libr.Rev. – Library Review (GB)
Libr.Trends – Library Trends (US)
Libri – Libri (I)
Man.Inf. – Managing Information (GB)
Mousaion - Mousaion (ZA)
Nachr.Dok. – Nachrichten für Dokumentation (DE)
Naučn.Teh.Bibl. – Naučnye i Tehničeskije Biblioteki (RU)
Naučn.-Teh.Inf. – Naučno-Tehničeskââ Informaciâ (RU)
Online CDROM Rev. – Online & CDROM Review (I)
Program – Program (GB)
Prz.Bibl. – Przegląd Biblioteczny (PL)
Public Libr.J. – Public Library Journal (GB)
Rev.Esp.Doc.Cient. – Revista Espanola de Documentación Científica (ES)
RQ – RQ (US)
Scand.Public Libr.Q. – Scandinavian Public Library Quarterly (Sx)
Signum – Signum (FI)
Spec.Lib. – Special Libraries (US)